

До п. Едуара Ерріо¹ Отвертий лист проф. О. І. Бочковського

Високоповажний Пане, Ваш шлях до Москви цим разом вів через Україну. Ви переїхали вздовж цієї, долею трагічно переслідуваної, країни, але Ви її не бачили. Лиш цим я можу пояснити собі те захоплення, з яким Ви говорите в Києві та Харкові про досягнення більшовицького ладу. Ви раділи, що не помилялися, коли перед одинадцяти роками передбачали це у своїй книзі про СРСР, написаній на підставі особистих вражень з першої Вашої подорожі до дивовижної країни «серпа й молота».

А проте Ви фатально помилялися в оптимістичній оцінці совітського суспільного будівництва не лише тоді, але й особливо тепер, коли змогли прилюдно захоплюватися досягненнями більшовизму в країні, що саме конає в агонії, дотла виснажена божевільними експериментами та сектантським маніяцтвом московської червоної диктатури.

Авжеж, у той самий час, коли Ви опинилися на Радянській Україні, в Європі алярмується² громадська думка на захист загинувшої Радянської України, а в Парижі на міжнародній конференції II Інтернаціоналу українські соціалістичні партії звернулися з прилюдною заявою до міжнародного пролетаріату, закликаючи його до масового протесту проти руйнівної політики совітської окупантської влади на Україні, що [веде] до винищення українського народу.

Звичайно, Ви цього жаху сучасного стану на Україні не бачили, як не бачили перед Вами цих людських страждань у СРСР чимало видатних європейців, що відвідали цей більшовицький «мертвий дім». Така вже дивна доля цих очевидців: не бачити безпросвітнього

¹ Зустрічається різне написання: Едвард Еріо, Ерріо, Еріот. Тут подаємо згідно з сучасним українським правописом (*прим. ред.*).

² алярмується – від alarm (*англ.*) – бити на сполох (*прим. ред.*).

відчаю совітської дійсності та захоплюватися фантазмагоріями червоної Москви.

«Треба працювати для дітей, – казали Ви в Києві, – щоб вони не мусили так страждати, як ми». Чи можна щось заперечити проти цих слів?!

А проте якою кривавою іронією бринять вони на Радянській Україні, де батьки з голоду вбивають власних дітей й де діти на послугах ГПУ видають власних батьків у руки більшовицьких катів; де села масово вимирають від голоду та пошестей; де смерть є останньою надією мільйонів, виведених московським окупантом за дужки життя!

В столиці Радянської України – в Харкові – Вас мала вітати, як пишуть часописи, юрба захопленого населення, незважаючи на страшну зливу. Не знаю, хто Вас, Високоповажний Пане, вітав у Києві та в Харкові. Знаю тільки, що це не був «vox populi»³, більшовицьким наїзником скатованої та зрабованої України.

Щоб почути справжній голос українського народу, Ви мусили би об'їхати та побачити вмираючі села України; Ви мусили б побувати на Соловках та засланнях совітської держави; Ви мусили б відвідати тюрми та льохи більшовицької людожерської ГПУ, бо там передусім можна почути живий голос замученого й скатованого червоними катами українського народу.

Ви мусили б, відтак, обдивитись всі цвинтарі, а то просто й рови, де закопані тисячі розстріляних або звірськи замучених більшовиками українських інтелігентів, селян, робітників, що, вірні національній традиції боротьби за волю, воліли накласти своїми головами, ніж скоритися, визнати совітське ярмо над своєю батьківщиною.

Уявіть собі, Високоповажний Пане, що всі ці живі та мертві жертви більшовицького терору, єдиним злочином яких була любов до рідного краю й відданість до власного народу, уявіть собі – кажу, що всі вони вийшли б гуртом Вам назустріч. Не знаю, чи досить було б простору Києва та Харкова, щоб вмістити й обняти цей понурий похід. Побачивши їх та почувши історію їхніх страждань і мук (вона напевно здивувала б старого Данте), Ви ледве чи мали б відвагу говорити з таким захопленням про досягнення й надбання совітського ладу. Бо чого варті всі ці більшовицькі гіганти, зразкові

³ vox populi (лат.) – голос народу (прим. ред.).

комуни, колхози й т. д., коли вони збудовані ціною такого нечуваного жорстокого терору, жакликих жертв, скатованих і замучених на смерть! Чого вони тільки варті – всі ці технічні надбаня й п'ятилітки, які колишній шпихлір⁴ Європи довели до стану жакливого голоду та людодідства! Ось через що, Високоповажний Пане, Ваші слова похвали й захоплення з приводу більшовицьких досягнень на Україні є страшною наругою, нечуваною хулою перед трагічним маєстатом сучасної неволі українського народу.

Бо ж хвалити більшовизм на Радянській Україні тепер, коли цей нещасний край корчиться в передсмертній агонії голодової епідемії, коли Москва скасувала вже рештки політичної її автономії, коли московський намісник у Харкові – Постишев відверто веде протиукраїнську кампанію, коли Українська Академія Наук, яку Ви відвідали в Києві, остаточно розгромлена, коли започаткований нею словник української мови вважається контрреволюційним замахом і державною зрадою, коли навіть український комунізм є під сумнівом, а провідні українські більшовики, душею і тілом віддані ідеям московської революційної науки, як видатний пролетарський письменник Хвильовий або старий співробітник Леніна М. Скрипник, мусять демонстративним самогубством протестувати проти масової й насильної «деукраїнізації» України совітською Москвою, – повторюю, хвалити й захоплюватися серед таких обставин режимом кривавої диктатури Сталіна на Україні – це щось так неймовірно жакливе, для чого немає назви й чого нічим не можна виправдати!

Але Радянська Україна, закута в кайдани більшовицької неволі, виснажена у протимосковській боротьбі, вона мовчить, безсила вже до прилюдного протесту, або бодай до розпачливого сигналу – С.О.С. Одначе не сміють мовчати ті, хто на волі, поза межами совітського божевільного дому.

Свідомість цього обов'язку спонукали мене, українського публіциста, до написання Вам, Високоповажний Пане, цього отвертого листа.

Ваша батьківщина має заслужену традицію каменяра й оборонця визвольних прямивань поневоленних народів. Ваш великий земляк Вольтер справедливо сказав, що «Україна все прямиувала до волі». Так, це правда. В цим, власне, провідна ідея української

⁴ Тут – житниця (прим. ред.).

історії. За це саме Україну все розпинали її вороги. За це люто катують український народ також більшовицькі окупанти. Тому-то кожне Ваше слово похвали чи захоплення зміцнить їхній кривавий режим на Україні, буде новим цвяхом у домовину визвольних прямунів заживо похованого українського народу.

Вся Ваша дотеперішня наукова, літературна, громадська й політична діяльність, Високоповажний Пане, свідчить про те, що Ви завжди боролися на боці свободи. Це є, власне, той фронт, на якому Україна кривавиться розпачливо від світової війни. Саме тепер Москва зводить з нею останній свій порахунок, розпинаючи люто Україну на хресті національно-визвольних її змагань. Не може бути двох думок про те, що в цьому історичному двобої симпатії культурного світу мусять бути на боці задушеної України, а не совітської Москви. Не можу уявити собі, що прихильник і каменярь нової Європи захоче бути хоча б принагідним спільником Москви в її кривавому погромі України...

Прошу прийняти, Високоповажний Пане, вислів моєї правдивої пошани до Вас.

Прага, 5.IX.1933

О. І. Бочковський